

Remiss av promemorian Utlämnande av uppgifter ur registret över verkliga huvudmän, Fi2025/00707

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del förslagen i promemorian "Utlämnande av uppgifter ur registret över verkliga huvudmän", Fi2025/00707. Promemorian innehåller författningsförslag i syfte att dels i svensk rätt genomföra det nya penningtvättsdirektivet, direktiv 2024/1640¹, dels anpassa lagstiftningen efter praxis från EU-domstolen² i förhållande till befintlig unionsrätt. Nedanstående yttrande begränsar sig till frågorna som rör sekretess. Förutom i de delar som framgår nedan avstår vi från att yttra oss.

Vad avser sekretessreglerna föreslår utredningen, såvitt relevant för Journalistförbundet, framför allt utifrån EU-domstolens förtydligande om krav på s.k. "berättigat intresse" för att ta del av uppgifter ur registret över verkliga huvudmän, ändringar i lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän. Utredning föreslår också en ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401640

² Dom i de förenade målen C-37/20 och C-601/20, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:62020CJ0037>

Journalistförbundet instämmer i att det finns ett behov av ändringar i svensk rätt för att genomföra penningtvättsdirektivet och anser att dessa bör ske så minimalistiskt som möjligt. Till detta har förbundet följande synpunkter och förtydliganden.

1. Om förslaget till ny 3 kap. 9 e § i lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän

Den föreslagna bestämmelsen hänvisar direkt till art. 12.2 första stycket, och av bestämmelsen framgår att *"Bolagsverket ska bevilja att uppgifter ur registret lämnas ut elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst till den som har ett berättigat intresse av uppgifterna"*. Vilka som har berättigat intresse framgår av art. 12.2, och omfattar bland annat *"personer som agerar för journalistiska ändamål, rapporteringsändamål eller andra uttrycksformer i medierna som har ett samband med förebyggande eller bekämpning av penningtvätt, förbrott till penningtvätt eller finansiering av terrorism"*.

Härtill vill Journalistförbundet anföra följande.

Direktivet innehåller inget förbud mot den direktåtkomst aktörer, huvudsakligen myndigheter, har rätt till enligt art. 11. Den enda reglering som kan läsas ut är **vilken** information personer med berättigade intressen har tillgång till, se art. 12.1 a-e, men detta hindrar inte att det i svensk rätt införs en enklare hantering genom direktåtkomst även för dessa, låt vara att direktivet inte ställer några sådana krav.

I första hand **föreslår** Journalistförbundet därför att personer med ett berättigat intresse enligt art. 12.2 i direktivet, erhåller samma direktåtkomst som verksamheter enligt art. 11, och, om det befinns nödvändigt, med den begränsning av tillgänglig information som framgår av kraven i art. 12 första stycket a-e.

I andra hand **föreslår** Journalistförbundet att detta ska gälla för i vart fall fysiska eller juridiska personer enligt art. 12.2 a), dvs för journalistiska ändamål m.m.

2. Särskilt om artikel 12.2 a)

Av rubricerad bestämmelse framgår att personer som agerar för journalistiska ändamål m.m. som *"ett samband med förebyggande eller bekämpning av penningtvätt, förbrott till penningtvätt eller finansiering av terrorism"* har berättigat intresse av tillgång till vissa uppgifter i registret över verkliga huvudmän. Till denna bestämmelse och dess i promemorian föreslagna införlivande i svensk rätt vill Journalistförbundet anföra följande.

2.1. Om definitionen av journalistiska ändamål m.m.

Journalistförbundets uppfattning är att frågan om vem som är journalist och vad som utgör ett journalistiskt ändamål inte är tillräckligt utredd – särskilt i ljuset av att det inte finns en vedertagen legaldefinition i dag. Utredningen lämnar frågan i princip obesvarad och gör ingen ansats att definiera begreppet.

Är det alla med presskort, alla med grundlagsskydd, krävs uppdrag åt eller anställning hos publikation som omfattas av grundlagsskydd? Hur ska frilansar i så fall bedömas, och hur ska Bolagsverket göra bedömningen? Någon motsvarande reglering av tillgång till andra register finns inte heller, varför ledning inte kan fås av jämförelser med befintlig lagstiftning.

Skulle den definitionen av *"journalistiska ändamål"* utgå från om personer arbetar åt grundlagsskyddade medier kvarstår en uppenbar problematik, nämligen hur detta ska visas. Journalistförbundet vill i detta sammanhang påminna om att en presslegitimation i sig inte är någon garanti för att personen jobbar för grundlagsskyddade medier. Journalistförbundet utfärdar presslegitimation till sina medlemmar. Det finns också flera aktörer som utfärdar presslegitimationer och att en person har en presslegitimation är därför ingen garanti för att han eller hon ens är journalist. Det motsatta förhållandet gäller också: Det är fullt möjligt att

ha uppdrag för eller vara anställd av ett grundlagsskyddat medium utan att inneha presslegitimation.

Journalistisk verksamhet är till sin natur oformlig och också något som förändras över tid – journalistik i dag ser inte ut som journalistiken gjorde i går.

Journalistförbundets uppfattning är mot denna bakgrund att begreppet journalistisk verksamhet över huvud taget inte lämpar sig för att fastslås i lag, och i den mån detta ändå sker måste det ske på vidast möjliga vis och att detta preciseras i propositionstexten.

Mot bakgrund av ovan **avstyrker** Journalistförbundet förslaget.

2.2. Om samband med förebyggande eller bekämpning av vissa brott

Journalistisk verksamhet är inte sällan något oformlig: Man kan leta efter eller undersöka en sak, men under tiden research görs upptäcka något annat. Det är inte ovanligt att de ur samhällsrelig synpunkt viktigaste journalistiska upptäckterna springer ur en undersökning av något annat, låt vara näraliggande, än det som slutligen avslöjas. Mot denna bakgrund måste begreppet "ett samband med" förstås mycket extensivt vid en bedömning av i vilka fall Bolagsverket ska lämna ut uppgifter till journalister, oavsett om detta sker enligt den mer manuella metoden utredningen föreslår eller genom direktåtkomst som Journalistförbundet förordar, se rubrik 1 ovan.

Det kan heller inte, i ljuset av tryckfrihetsförordningen, censurförbudet och allmänna rättsprinciper ankomma på staten, varken Bolagsverket eller annan myndighet, att förhandsavgöra om en eventuell journalistisk granskning har ett tillräckligt samband med penningtvätt m.m. eller inte. Det skulle stå i strid med svensk tryckfrihets- och offentlighetstradition och utgöra ett oproportionerligt principiellt ingrepp i mediefriheten. Därtill är bedömningen, mot bakgrund av det ovan anförda om journalistikens oformlighet och flexibilitet, snart sagt omöjlig att göra på ett godtagbart vis. Detta, oavsett de principiella övervägandena, skulle göra bedömningarna oerhört komplicerade och riskera ett omfattande godtycke. Inte sällan är det också så att journalistiska granskningar till sin natur är tidskrävande, varför en sådan svår, och därmed tidskrävande bedömning, skulle riskera aktivt hindra det journalistiska arbetet.

Mot denna bakgrund kan konstateras att i lagkommentaren till den svenska bestämmelsen framgår att "*förekomsten av berättigat intresse ska fastställas med beaktande av personens yrke eller befattning ...*", med vilket får förstås att en journalists yrke i och för sig är tillräckligt för att utgöra ett berättigat intresse.

Det finns heller ingenting i direktivet som *förbjuder* utlämnande i fler journalistiska fall än uppräknningen i art. 12.2 a), tvärtom *påbjuder* direktivet att utlämnande ska ske i de fall som räknas upp – det är alltså fullt möjligt för den svenska lagstiftaren att genomföra direktivbestämmelsen på ett för svensk rättstradition mindre främmande sätt.

Därför **föreslår** Journalistförbundet, om regeringen går vidare med det ovan avstyrkta förslaget att, oavsett om det sker genom direktåtkomst eller manuellt utlämnande, det i lagen eller i vart fall i propositionstexten specificeras att personer som agerar för journalistiska ändamål m.m. presumeras ha ett berättigat intresse a priori genom sitt yrke eller sin befattning, utan att en kvalificerad bedömning görs av vad för slags journalistik som avses, och att detta inte bara framgår av promemorians lagkommentar.

Oavsett vägval från regeringen noterar Journalistförbundet att det unionsrättsliga begreppet "i samband med" i alla avseenden måste tolkas mycket extensivt i ljuset av nationell tryck- yttrandefrihets- och medierätt i övrigt och därmed på så vis att berättigat intresse omfattar samtliga som agerar för journalistiska ändamål m.m. i sin yrkesroll eller befattning.



Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet